

Het stadhuis gerestaureerd

Het 'Stadhuys
tot Schoonhoven'
in 1733. Pen-
tekening door
Cornelis Pronk.

'Schoonhovens raadhuis is gerestaureerd, zorgvuldig en met piëteit. Van het oude is behouden al wat maar eenigszins kon worden gespaard. Het gebouw is gered als monument en gered voor zijn bestemming'. Dit schreef architectuurhistoricus E.H. ter Kuile in juli 1932 in Elseviers Weekblad. 'Wat nieuw werd aangebracht draagt den stempel van dezen tijd, maar is ondergeschikt gehouden aan de architectuur van het geheel en steunt deze naar vermogen'. Een lovende recensie van de tot nu toe laatste, ingrijpende restauratie van het historische stadhuis. In eerdere eeuwen is er met minder respect voor het verleden gerenoveerd.

Het stadhuis, de kerk en de waag zijn de beeldbepalende elementen van de oude binnenstad van Schoonhoven. Het stadhuis en de kerk zijn in de jaren '20 van de vorige eeuw gerestaureerd volgens de regels die in 1916 waren opgesteld door de Oudheidkundige Bond. Voor

het stadhuis, waarvoor de eerste steen in 1452 werd gelegd door de edelman Gerrit van Poelgeest, betekende dat een drastische gedaanteverwisseling.

Het stadhuis werd gebouwd in laatgotische stijl en was opgetrokken van baksteen met een

buitenbekleding van witte Brabantse kalksteen. De benedenruimte, die oorspronkelijk tot markthal diende, werd overdekt door een kunstig netgewelf op ronde zuilen. De verdieping vormde vroeger één grote zaal, waar de vierschaar (rechtbank) bijeenkwam en die men bereikte door een hoge trap met bordes aan de voorzijde.

In de eerste helft van de 16e eeuw werd aan de achterkant, langs de Stadhuisstraat, een 'Waeckhuys' gebouwd, het gebouw waar de stadwachten bijeenkwamen. Simpeler dan het hoofdgebouw, met lagen natuursteen door het bakstenen metselwerk en trapgevels aan de korte zijden. Het torentje op het stadhuis dateert ook uit de 16e eeuw. Oorspronkelijk stonden er langs de rand van het dak kantelen. Sporen daarvan zijn nog te zien in het metselwerk van het Waeckhuys.

De vroedschapskamer heeft een schouw met een portret van koning-stadhouder Willem III

Het interieur van het stadhuis is sindsdien ingrijpend veranderd, omdat de balken van de zolder begonnen te scheuren onder het gewicht van het torentje. De als Vierschaar dienende hal op de beletage werd opgedeeld in een burgermeesterskamer, secretariskamer en een bodekamer. Op het Waeckhuys is een verdieping gebouwd voor een nieuwe vroedschapskamer (later de raadszaal) en een schepenkamer.

Links: in de schepenkamer heeft de schouw een Justitia-voorstelling geschilderd door Bartholomeus Meyburg

RAMPZALIGE MODERNISERING

Een ware ramp was de uitwendige modernisering van 1775. De hoge spitsboogvensters werden toen vervangen door rechthoekige schuiframen, de rijk bewerkte steunberen werden weggehakt, de stoep in renaissancestijl

Glas-in-lood
versieringen

moest plaats maken voor een banale hardstenen opgang met een ijzeren leuning. Het torentje, dat van een nieuw carillon werd voorzien, verloor de fijne dubbele puntboogjes, de talrijke dak-kapelletjes werden vervangen door enkele vrij lompe dakvensters (afbeelding onderaan blz. 19).

In de 19e eeuw ging men onbarmhartig op de ingeslagen weg door. Om de weggehakte steunberen en andere beschadigingen aan de gevels te verdoezelen, werden de gevels gepleisterd. Het Waeckhuijs werd ontsierd door lelijke moderne vensters en verloor grotendeels zijn oude karakter.

De toestand van het gebouw werd steeds slechter. Het gemeentebestuur besloot tot een inwendige verbouwing, waarvoor de sloop nodig was van een gedeelte van de gewelven van de benedenruimte. Toen werd er door de regering ingegrepen en het gemeentebestuur zag in dat een algehele restauratie noodzakelijk was. Het rijk en de provincie stelden behoorlijke subsidies in het vooruitzicht. Het gemeentebestuur wilde een restauratie met een reconstructie van het gebouw zoals het er uit gezien heeft in de 15e en 16e eeuw.

DE GROTE RESTAURATIE

Drie achtereenvolgende burgemeesters, Van Kempen, mr. baron De Smeth en mr. Rambonet, hebben zich voor de restauratieplannen beijerd en zich vooral verzet tegen de uitvoering van een plan zonder de gotische ramen. Maar vergeefs, Monumentenzorg had een ander plan. Herstel van de spitsboogramen werd om

technische en principiële redenen niet mogelijk geacht. In de vergadering van 18 januari 1926 werden de plannen noodgedwongen aanvaard, ook al had het gemeentebestuur liever de boogramen in oude luister hersteld gezien.

In 1927 werd begonnen met de restauratie, die werd afgerond in 1929. De leiding berustte bij de heer De Hoog, onderdirecteur van het Rijksbureau voor Monumentenzorg. Inwendig is vooral de restauratie van de gewelfde benedenruimte van belang. Onder de pleisterlagen kwamen de wanden van rode baksteen, de zuilen en de ribben van natuursteen weer te voorschijn. Na de verwijdering van de schotten en muurtjes tussen de zuilen vormt de antieke ruimte weer een weidse hal, waar de burgerlijke stand werd ondergebracht. Daar kwam je voor aangifte van geboorte en overlijden, gesymboliseerd door twee beeldhouwwerkjes van Johan Altorf die nog steeds te zien zijn.

Architectuurhistoricus Ter Kuile is echt enthousiast: *'Grondig waren indertijd de oude spitsboogvensters uitgebroken, aan de gevels was vrijwel geen stuk meer van oude lijstwerken of ornamenten behouden. De nieuwe vensters, die werden aangebracht, hebben niet de pretentie tot den oorspronkelijken bouw te behooren, en het is*

Carillon

Al bijna 500 jaar hangt er in het torentje een carillon. Het eerste carillon dateerde van 1535. Het bestond uit 7 klokken, gegoten door Menardus Waghevens uit Mechelen. In 1775 is het torentje vernieuwd en kwam er een nieuw carillon van 38 klokken. Deze klokken zijn gegoten door Andreas van Gheyn. Als 'klokkespijs' werden de 7 klokken uit 1535 geleverd en een kanon dat had toebehoord aan Olivier van Noort.

duidelijk te zien, dat zij afkomstig zijn van latere wijzigingen. Maar de rijzige stijlen van natuursteen herinneren toch in de verte aan de gothiek, en zorgen voor het noodige verticaal accent, dat niet kon worden gemist. Zo worden de bovenruimten van licht voorzien, terwijl het bestaan van een tusschenvloer niet is weggemoffeld.'

De Schoonhovensche Courant daarentegen was uitgesproken negatief over het resultaat. In december 1929 valt te lezen *'Het blijvende en vaste begrip bij deze restauratie blijkt te zijn geweest: stoor je niet aan historie, omgeving, atmosfeer en bestaande stijlen, maar volg uitsluitend eigen smaak. Dat begrip heeft tot resultaat gehad een vermindering van het oude gebouw, die gaat van het lachwekkende tot het afgrijselijke. Onder het bekoorlijke dak (...) staat een brutale moderne gevel met aanmatigende trap met moderne vensters.'*

Ad de Vaal

Het uiterlijk van na 1775

Het uiterlijk van na 1929